

1.3.2 זכויות ההורה והילד

סעיף 6 לחוק היסוד מסדיר את היחסים בין הילד, ההורה והמדינה.

- עקרון הסובסידיארי (שירות) יקבל עדיפות בקביעת היחסים.
- זכויות הילד טרם הוטמעו במפורש בחוק היסוד, אולם קיימת בהירות חוקתית לגבי העובדה שלילדים עומדות זכויות היסוד. (נכון להיום נערכים מאמצים להטמעת זכויות הילד בחוק היסוד).

אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד (אושרה על ידי גרמניה ב-05.04.1992) מבחינה בין הסוגים הבאים של זכויות הילד:

- זכויות לטיפול וקידום ("provision"),
- זכויות להגנה ("protection"),
- זכויות להשתתפות ("participation").

זכויות חוקיות נוספות (להשתתפות) של ילדים, בני נוער והורים נזכרות בספר החוקים הסוציאלי השמיני.

1.3.2 זכויות ההורה והילד

היחסים בין הילדים, ההורים והמדינה

מסגרת היחסים הסובסידיארי (שירות) בין המדינה, ההורה והילד מוסדרת בסעיף 6 של חוק היסוד. ילדים ובני נוער זקוקים להגנה ותמיכה במהלך התבגרותם על מנת שיוכלו להתפתח לאנשים חיים בחברה. סעיף 6 פסקה 2 מטיל את האחריות העיקרית לך על ההורים, אשר מחובתם החוקית להבטיח את הטיפול בילדים ולדאוג לחינוכם. על פי רוב, הורים יכולים למלא חובה זו על פי השקפתם, בתנאי שהם שומרים על זכויות הילד. זכותו של ההורה היא אפוא זכות יסוד אלטראאיסטי המשרתת את טובת הילד והיא משנית לה. המדינה לוקחת על עצמה את התפקיד של שומר ערני על פי עקרון הסובסידיארי (שירות): היא מקבלת על עצמה את האחריות להגנה על ההורים לגידול ילדיהם, כפי שזו מעוגנת בחוק, ובה בעת שומרת על מילוי תפקידם. סעיף 8 באמנה האירופית לזכויות האדם מסדיר את הזכות לכבוד חיי המשפחה. המדינה מחויבת להתערב תוך שימוש באמצעי תמיכה או פיקוח רק אם הורים אינם מצליחים (או יכולים) לגדל את ילדיהם כך שהפכו לאנשים עצמאיים חיים בחברה בהתאם לנורמות החברתיות, דהיינו, במידה והם אינם מקיימים (או אינם מסוגלים לקיים) את זכויותיהם וחובותיהם. השילוב בין סעיף 2 פסקה 1 בחוק היסוד לבין סעיף 6 פסקה 2 בחוק היסוד מבטיח את זכותם של ילדים ובני נוער לקבלת טיפול וחינוך הורי מטעם מדינה. כאשר טובת הילד נמצאת בסכנה, המדינה רשאית להתערב בחיסי ההורה והילד המוגנים בחוק היסוד.

זכויות הילד

ב-20 בנובמבר 1989 אימצה העצרת הכללית של האו"ם פה אחד את אמנת זכויות הילד. האמנה נכנסה לתוקף ב-2 בספטמבר 1990 והיא כוללת 54 סעיפים: 1-4 עוסקים בזכויות הילד, סעיפים 42-45 מסדירים את היישום וסעיפים 46-54 עוסקים בתהליך החתימה. גם כיום נחשבת האמנה לכלי בינלאומי עיקרי להבטחת זכויות האדם של ילדים. האמנה אושרה על ידי 196 מדינות, והיא נכנסה לתוקף ברפובליקה הפדרלית של גרמניה ב-5 באפריל 1992. במאי 2010, גרמניה חזרה בה מההסתייגויות שלה, שנגעו במיוחד לזכויות של ילדים זרים.

ניתן לחלק את זכויות הילד לשלוש קבוצות עיקריות:

1. זכויות לטיפול ולסיוע
כגון הזכות לבריאות ברמה האפשרית הגבוהה ביותר, לחינוך, לפנאי, למשחק ולמונוחה.
2. זכויות להגנה
כגון הגנה מפני אלימות פיזית ונפשית, הזנחה והתעללות מינית
3. זכויות להשתתפות
כגון הזכות להשתתפות, לחופש הביטוי והמידע

בית המשפט הפדרלי לענייני חוקה הדגיש לראשונה ב-1988 כי גם לילדים ישנן זכויות יסוד ועומדת להם זכות לקבלת הגנה מצד המדינה. עם זאת, מזה שנים רבות מתנהל ויכוח נרחב סביב השאלה האם לעגן במפורש את זכויות הילדים בחוק היסוד. עיקר המחלוקת מתייחס לשאלה מה לעגן בחוק ומה יהיה נוסח. ב-2021, המשפחה הפדרלית גיבשה טיוטה לתיקון החוק, אולם לא התקבלה החלטה בדברון נכון לאותה שנה.

בחוק היסוד, בקודקס האזרחי הגרמני ובספר החוקים הסוציאלי השמיני נקבעו גם זכויות שנועדו להבטיח ולתמוך בגידולם של ילדים ובני נוער ולפקח על התהליכים הקשורים בחינוכם, התפתחותם והשכלתם. להלן דוגמאות נבחרות:

חוק היסוד

- סעיף 1 פסקה 1: הזכות להגנה על כבוד האדם
- סעיף 2 פסקה 1: הזכות להתפתחות החופשית של האישיות
- סעיף 2 פסקה 2: הזכות לשלמות הגוף

הקודקס האזרחי

- סעיף 1631: הזכות לחינוך ללא אלימות
- סעיף 1626: הזכות להשתתפות תומכת לגיל בהחלטות רלוונטיות

ספר החוקים הסוציאלי השמיני

- סעיף 5: הזכות לביקש ולבחור
- סעיף 8: שיתוף ילדים ובני נוער
- סעיף 36: תכנון הסיוע

לקריאה נוספת